

Okruhy ke SZZ z RELIGIONISTIKY pro ak. rok 2023/2024

Student si vylosuje po jedné otázce z každého bloku a na každou otázku bude mít 10 min. Příprava otázek je 20 minut.

Blok A – teorie, metodologie a dějiny religionistiky

1. **Pojem náboženství** (problematika vymezení obecného pojmu náboženství od starověku do současnosti; náboženské skutečnosti, zkušenosti a normy).
2. **Teorie vzniku a vývoje náboženství** (evoluční, depravační a responzivní teorie vzniku náboženství).
3. **Historická a komparativní religionistika** (Friedrich Max Müller, Cornelius Petrus Tiele, Kurt Rudolph; hodnotící a vědecké srovnávání, druhy religionistického srovnávání; Raffaele Pettazzoni, Georges Dumézil).
4. **Sociologie náboženství: historický kontext vzniku, klasičtí představitelé a paradigmata** (vztah religionistiky a sociologie, sociologie jako samostatná disciplína a její specifika, Karl Marx, Émile Durkheim, Max Weber aj., moderní společnost a náboženství).
5. **Náboženství v díle Émile Durkheima** (Elementární formy náboženství, posvátné a profánní, náboženství jako sociální fakt).
6. **Náboženství v díle Maxe Webera** (Protestantská etika a duch kapitalismu, rozumějící sociologie náboženství, racionalizace).
7. **Sekularizace v sociologické perspektivě** (modernizace a sekularizace, A. Comte, M. Weber, B. Wilson, P. Berger aj.).
8. **Nové podoby religiozity v sociologické perspektivě** (privatizace, individualizace a globalizace náboženství, nová náboženská hnutí, T. Luckmann, R. Bellah, E. Barker aj.).
9. **Antropologie náboženství: vymezení jako podoboru kulturní antropologie; specifika vůči jiným oborům; náboženství jako součást kultury a kulturní univerzálie; projevy náboženského eurocentrismu – problém pojetí, terminologie, exkluzivity, integrity a kontinuity náboženství; limity antropologických definic náboženství (E. B. Tylor, R. Horton, C. Geertz); dimenzionální přístup k náboženství podle N. Smarta; kritika typologie „světová versus primární náboženství“; pokus o vlastní definici/vymezení náboženství s mezikulturním přesahem.**
10. **Antropologické metody studia náboženství: definice předmětu zájmu kulturní antropologie, její vztah k jiným antropologiím a podoborům; základní metodologické principy (holistická perspektiva, mezikulturní komparace a kulturní relativismus – emický a etický přístup) a metody výzkumu (terénní výzkum – práce s informátory, zúčastněné pozorování a doplňkové metody).**
11. **Dějinný vývoj pojmu kultura: typologie pojmu kultura – axiologické versus antropologické pojetí a jejich současné využití; vývoj pojmu kultura od antiky až po zrod kulturní antropologie v 19. stol. (Cicero, S. Pufendorf, Voltaire, J. J. Rousseau, J. G. Herder, G. F. Klemm, E. B. Tylor); behavioristické a mentalistické pojetí kultury v antropologii (W. Goodenough) a jejich využití.**
12. **Antropologická definice kultury: základní složky kultury (artefakty, sociokulturní regulativy a ideje); výklad a rozbor definice; vztah pojmů enkulturace a socializace a efekt interiorizace; vzorce chování (normy a hodnoty), myšlení a vnímání (symboly, klasifikace reality a world view); tři úrovně (dimenze) studia kultury; vztah pojmu kultura k pojmu společnost, národ, kmen, civilizace a „rasa“.**

13. **Rozmanitost kultur v čase a prostoru:** základní strategie výkladu kulturních odlišností (evolucionismus, univerzalizmus, relativismus); výklad kulturních odlišností a podobností podle evolucionismu (E. B. Tylor), difuzionismu (L. Frobenius) a kulturní ekologie (J. Steward); etnocentrismus versus kulturní relativismus; kulturní univerzálie (C. Kluckhohn, F. Kluckhohnová, R. Redfield, P. Murdock) a jejich metodologická kritika (C. Geertz); typy kulturních změn; pojem akulturace (R. Redfield) a kulturního ohniska (M. J. Herskovits).
14. **Psychologie náboženství: významní představitelé a paradigmatata** (mimo jiné Edwin Diller Starbuck, James Henry Leuba, William James, Rudolf Otto a další).
15. **Náboženství z pohledu psychoanalýzy** (především Sigmund Freud a Erich Fromm).
16. **Náboženství z pohledu analytické psychologie** (především Carl Gustav Jung a Karl Kerényi).
17. **Hermeneutická religionistika** (Johann Gustav Droysen a historická škola, Wilhelm Dilthey, Joachim Wach, Mircea Eliade, Jacques Waardenburg).
18. **Fenomenologie náboženství** (Pierre Daniel Chantepie de la Saussaye, Rudolf Otto, Gerardus van der Leeuw, Mircea Eliade).
19. **Institucionalizace české a světové religionistiky** (historie a současnost českých a významných světových univerzitních pracovišť; Česká společnost pro religionistiku a její předchůdkyně, význam a aktivity organizací IAHR a EASR).
20. **Vztah religionistiky a teologických disciplín** (mimo jiné Friedrich Heiler, Nathan Söderblom, dialektická teologie Karla Bartha, Wilfred Cantwell Smith).

Blok B – dějiny náboženství

1. **Židé v období Druhého chrámu. Literatura v období Druhého chrámu** (Židovská Bible, překlady, mimobiblická literatura: parafráze, apokalyptika, Kumrán). **Židovský kalendář, denní a týdenní cyklus, šabat.**
2. **Charakteristika rabínského období. Základní spisy rabínského judaismu** (Mišna, Tosefta, Talmud, gaonská literatura, midraše). **Poutní svátky.**
3. **Židé v období evropského středověku** (včetně Českých zemí). **Středověká židovská literatura:** biblické komentáře; halachická literatura (komentáře k Talmudu, halachická kompendia). **Vysoké svátky a menší svátky.**
4. **Základní pojmy** (judaismus, judaistika, Tóra psaná a ústní, halacha, agada, micva/micvot, Bůh v judaismu). **Židovství v novověku** (včetně Českých zemí). **Posvátno v životě jednotlivce** (obřizka, bar-micva/bat-micva, manželství, nemoc a smrt).
5. **Židovská filosofická tradice** (Filón z Alexandrie; arabská filosofie náboženství a Saadja Gaon; židovští novoplatonici; aristotelská tradice). **Židovská mystika** (Sefer Jecira, hejchalotické texty, kabalá). **Posvátno v kontextu domova** (mezuzá, kašrut), **synagoga** (původ, funkce, vybavení).
6. **Podstata křesťanské víry, postava Ježíše Krista.** Problematická témata křesťanské víry: Marie, andělé, vznik a význam úcty k mučedníkům a k světcům.
7. **Knihy Nového zákona a jejich obsah,** další křesťanská i mimokřesťanská literatura. **Celoroční slavení svátků,** liturgie. Křest a základní iniciační obřady, svátosti.
8. **Vznik církve,** základní struktura, její vznik a vývoj. Vznik křesťanství a jeho vývoj v období starověku a raném středověku.
9. **Církevní řády,** řehole a jejich vývoj na západě a na východě. **Vývoj církve v období od vrcholného středověku do počátku reformace,** německá reformace. Protireformace – tridentský koncil, křesťanství v době osvícenství.

10. **Křesťanství v 19., 20. století a v současnosti.** Druhý vatikánský koncil, nové křesťanské směry, křesťanství jako partner k dialogu s jinými duchovními proudy.
11. **Muhammad a čtyři správně vedení chalífové** (náboženský život v předislámské Arábii, osoba Proroka, rané dějiny islámu, Korán)
12. **Rozdělení jednotného islámského společenství** (sunna – směr a soubor tradic, cháridža, diferenciacie ší'itského islámu a jeho současnost – Írán, Irák, extrémisté – ghúlát)
13. **Islámská věrouka, exegeze a právní věda** (pět sloupů víry, pojetí džihádu, směry koránské exegeze – tafsír, šaría a fikh – mazhaby).
14. **Islámský reformismus a modernismus** (mahdíja, wahnábíja, al Afghání, Muhammad Abduh, al-Kawákibí, salafíja - Rašíd Ridá, ar-Rázick, ar-Rahmán, as-Sajjid, al-Husrí)
15. **Islámský fundamentalismus** (Asociace muslimských bratří, Hasan al Banná, Sajjid Kutb, Hamás, Islámská fronta spásy, Tálibán, Hizbulláh, islámská revoluce v Íránu)
16. **Védismus** (harrapská kultura, vědy, védská kosmogonie, rituál, panteon)
17. **Bráhmánismus** (bráhmanský rituál a upánajama, varna dharma, upanišady, áranjaky, učení brahman-átman, učení o znovuzrozdování)
18. **Hinduismus** (puránová literatura, itihása, kosmologie, ášrama dharma, Trimurti, šakti)
19. **Reformní neohinduistická hnutí** (indická filozofie, tantrismus, jógické systémy, reformní a nová hnutí, hinduismus v zámoří)
20. **Ranný buddhismus** (Siddhártra Gautama Buddha, Čtyři vznešené pravdy, dvanáctičlenný řetězec vznikání, osmidílná vznešená stezka, buddhistická náboženská literatura, théraváda – sangha a koncily)
21. **Mahájánový buddhismus:** vznik mahájány v Indii a její texty; odlišnosti mahájány od hínajány; mádhjamika a jógačára; pád buddhismu v Indii a jeho šíření do nových oblastí, vývoj buddhismu v Číně, Koreji a Japonsku a jeho místní specifika; školy mahájánového buddhismu a jejich odlišnosti, osobnosti, techniky
22. **Vadžrajánový buddhismus:** příčiny a zdroje vzniku vadžrajány v Indii; specifika vadžrajány; základní prvky praxe; písemnictví; vliv na buddhismus v Číně, Koreji a Japonsku; dvě vlny šíření dharmy v Tibetu a nábožensko-politický vývoj ve 14. století; inkarnační systém dalajlamů a pančhenlamů; školy tibetského buddhismu a jejich odlišnosti, osobnosti, techniky
23. **Taoismus:** prehistorické zdroje čínské duchovní kultury (archaická mytologie a státní kult; Kniha proměn); obecný vývoj taoismu do tří směrů a jejich specifika, osobnosti, díla a praxe; taoismus v umění
24. **Konfucianismus:** obecný charakter a vývoj; písemný kánon; život Konfucia a základní pojmy jeho učení; další vývoj konfucianismu a jeho osobnosti; perzekuce a návrat konfucianismu jako státního náboženství; neokonfucianismus; šíření do Koreji, Vietnamu a Japonska a jeho místní specifika; konfucianismus v umění
25. **Tibetský bönismus, korejský šamanismus, japonský šintoismus:** vývoj bönismu v Tibetu (učitel Šenrab, soupeření a prolínání s buddhismem), organizace bönismu a jeho základní charakter; specifika šamanismu v Koreji, jeho praxe, základní pojmy (paksu, mudang, kut) a symbióza s buddhismem; pojem šintoismu a jeho význam; šintoistické texty; nástin japonské mytologie a její politický podtext; šintoismus jako životní filosofie a etiketa; panteon různých projevů kami; náboženský kult, praxe a organizace; tři typy šintoistického kultu; vliv na japonskou estetiku a umění